

BUDOUCNOST PROTIVZDUŠNÉ OBRANY

Podplukovník Zdeněk Čermák

To, že politické kruhy západních mocností nepřístupují na mírové návrhy Sovětského svazu o zastavení pokusů s nukleárními a termonukleárními zbraněmi a tím na snížení hrozby možné atomové války, vyvolává v myslích vojenských teoretiků i praktiků určité pohledy na možný obraz budoucího válčiště za použití zbraní hromadného ničení.

Po stránce vývoje boje na zemi se většina úvah kloní k názoru, že hlavními reprezentanty na bojišti z hlediska rychlého pohybu budou tankové svazky, z hlediska mohutné palby, která má těmto svazkům pohyb umožnit, že to bude značně reorganisované pozemní dělostřelectvo.

Názory na vývoj boje ve vzduchu nebo lépe řečeno proti prostředkům útočícím ze vzduchu se již podstatně liší. Určitá část názorů počítá ještě na dosti dlouhou dobu s vysokou aktivitou letectva jako hlavního prostředku vzdušného napadení, určitá část názorů zastává progresivnější hledisko o převzetí hlavní tíhy boje ze vzduchu jen bezpilotními a řízenými prostředky vzdušného napadení. Podle mého soudu je nutno pro nejbližší budoucnost vidět vývojovou cestu někde právě asi uprostřed. Je pochopitelné, že západní velmoci, které si nesmírnými finančními náklady vybudovaly silné útočné letectvo taktického i strategického dosahu, na kterém stále ještě dnes i pro nejbližší budoucnost stavějí celou svoji strategii, je jednoznačně neodsoudí k zániku. To jasně ukázaly ve svých posledních agresích v Egyptě, Omanu, Tunisu i nyní v Libanonu. I když daleká budoucnost na podkladě současného i plánovaného rozvoje moderní raketové techniky jasně ukazuje, že některé druhy letectva již nenajdou na válčišti to uplatnění, jaké jim je dnes přisuzováno, a že to budou skutečně bezpilotní a řízené prostředky, na které se přesune těžiště hlavního úkolu vzdušného napadení, je nutné však stále pro nejbližší budoucnost 10 až 15 let počítat na bojišti s účastí letectva všech druhů a ve značném množství. Tím chci prakticky říci, že je naprosto nepravděpodobné, že by imperialisté po několika zdařilých pokusech s dálkovými řízenými střelami uvažovali ihned o vyřazení svého taktického i strategického letectva.

Tak, jak se mílovými kroky vyvíjejí prostředky vzdušného napadení, charakterisované vysokým rozmachem rychlosti a vysokým dostupem letectva a vyvíjených typů bezpilotních i řízených prostředků vzdušného napadení, tak rychle stárnou prostředky protivzdušné obrany, které pochopitelně jako obranné prostředky nemohou udržet stejnoměrný krok s útočnými prostředky, poněvadž teprve tlak budí protitlak. Proto se také dnes zákonitě setkáváme s tou skutečností, že protivzdušná obrana značně pokulhává za vývojem nových útočných prostředků vzdušného napadení a že se stále hledají nové formy a cesty, jak zvýšit účinnost protivzdušné obrany, jednoho ze základních prvků bojového a operačního zabezpečení.

Má-li být moderní protivzdušná obrana skutečně účinná, musí v sobě zahrnovat a slučovat všechny druhy bojových prostředků, které by mohly působit proti všem druhům prostředků nepřátelského vzdušného napadení nebo alespoň rušit jejich činnost. V souvislosti s tím se jeví nutnost jednoznačně si ujasnit, s jakými prostředky nepřátelského vzdušného na-

padení se bude možno na budoucím válčišti setkat. V předchozím odstavci jsem zdůvodnil již účast letectva, nyní bych se pokusil toto letectvo rozebrat. Prostředky protivzdušné obrany budou vést hlavně boj s moderním bitevním a bombardovacím letectvem působícím převážně buď v malých nebo stratosférických výškách, a dále s průzkumným a výsadkovým letectvem. Tyto druhy letectva již v současné době značně ztěžují činnost prostředků protivzdušné obrany. Ani však toto letectvo se v dalším vývoji dosud nezastavilo. Vývoj letounů s kolmým startem a vývoj katapultových moderních prostředků umožňujících velmi krátký start značně v budoucnu umožní činnost letectva ze základen, velmi blízkých předním hranicím bojujících vojsk, značně rozptýlených a dobře maskovaných. Nadzvukové rychlosti budoucího letectva v hodnotách 2 M i více umožní pak ve velmi krátké době zásahy proti cílům v taktické i operační hloubce a vysoký dostup postaví otázku vedení visuálního a radiolokačního průzkumu nutně na novou základnu. Budoucí vývoj raketových prostředků vzdušného napadení, s kterými bude postupně nutno počítat v čím dál větší míře na válčišti, jejichž rychlost stoupá nad několikanásobné hodnoty rychlosti zvuku, jejichž dostřel se bude prakticky měřit na stovky a tisíce kilometrů a jejichž dostup nebude ovlivněn přitažlivostí zemskou, dává jistě široké možnosti technickým odborníkům v řešení účinných prostředků protivzdušné obrany. Perspektiva protivzdušné obrany bude muset být naproti tomu pravděpodobně řešena na docela jiných principech než dosavadních, např. na možnostech zjišťování nepřátelských vzdušných cílů již nejen na podkladě šíření elektromagnetických vln, na možnostech rušení naváděcích systémů řízených střel, bombardovacích systémů apod., popřípadě i na možnostech přivedení náplně řízené střely k výbuchu ve volném prostoru ihned po jejím zjištění. Nejsem sám do té míry technickým odborníkem, abych mohl radit, kudy kam a jak na to, ale myslím, že vcelku jsou to jedny z možných cest budoucnosti účinné protivzdušné obrany.

Vzhledem na tyto skutečnosti je rozsah protivzdušné obrany tak široký, že se pro nejbližší budoucnost již nyní jeví nutnost její pojem časově i prostorově vymezit. Podle mého názoru by měl pojem protivzdušné obrany zahrnovat

- obranu proti všemu nepřátelskému letectvu a
- obranu proti nepřátelským řízeným střelám taktického doletu s maximálním dostupem 20 000 m.

Řešení otázek obrany proti nepřátelským řízeným střelám s dostupem nad 20 000 m a s doletem v rámci operačního nebo strategického měřítka jevílo by se výhodné zahrnout vzhledem k nynějším nebo v budoucnosti dosažitelným prostředkům protivzdušné obrany pod jiný druh obrany a uložit ji jiným prostředkům, např. agenturnímu průzkumu, raketovému dělostřelectvu typu Z—Z, strategickému letectvu apod. Hlavní způsob boje proti těmto prostředkům vzdušného napadení nepřítele bude pravděpodobně podle mého soudu jejich ničení na zemi, a tak se ani neztotožňuji s těmi názory, které předpokládají, že by síly a prostředky tohoto tak složitého boje měly být zahrnovány pod pojem protivzdušné obrany.

Vzhledem k takto stanoveným cílům měla by protivzdušná obrana disponovat těmito prostředky:

- prostředky k ničení nepřátelského letectva a řízených taktických střel;

- prostředky k rušení činnosti nepřátelských naváděcích a bombardovacích systémů;
- prostředky k rychlému uvědomování o polohách nepřátelských vzdušných cílů;
- moderními technickými prostředky k identifikaci vlastních letounů a k zautomatizovanému velení prostředkům protivzdušné obrany, zvláště protiletadlovému dělostřelectvu a řízeným střelám.

Vynasnažím se jen v hlavních rysech rozebrat druhy a charakteristické parametry uvedených prostředků.

Hlavními představiteli prostředků k ničení nepřátelského letectva a taktických řízených střel jeví se protiletadlové řízené střely, raketomety, klasické malorážní dělostřelectvo a stíhací letectvo. Charakteristickými parametry těchto zbraní by měly být

- u protiletadlových řízených střel dostup okolo 20 km, dosah 50 až 60 km, snadná ovladatelnost, váhová lehkost umožňující rychlý manévru, vysoká pravděpodobnost zásahu;
- u protiletadlových raketometů okruh účinné působnosti do 10 až 12 km, snadnost navedení, rychlost manévru, vysoká počáteční rychlost;
- u klasického malorážního protiletadlového dělostřelectva vysoká úhlová pohyblivost v náměru i odměru, vysoká rychlost střelby a vysoká hustota palby, vysoká optická přesnost míření, snadná průchodnost terénem;
- u stíhacího letectva vysoká manévrovací rychlost a dostupnost, možnosti rychlých, krátkých startů, vysoká účinnost navedení, palebná mohutnost. Vlastní problematika stíhacího letectva je však dosud značně odlišná od činnosti ostatních aktivních prostředků protivzdušné obrany a podrobně se jí ještě budu zabývat v další části tohoto pojednání.

Prostředky k rušení činnosti nepřátelských naváděcích a bombardovacích systémů by se měly stát v daleké budoucnosti hlavními představiteli prostředků protivzdušné obrany. Na podkladě dnešních zkušeností je možné rušit nepřátelské bombardovací systémy již dříve, než se letouny přiblíží k hranici bombardování, avšak účinnost tohoto rušení není ještě plně uspokojivá. Nebyl by přemrštěný takový požadavek, aby rušení bombardovacích systémů bylo tak účinné, že útočníkovi nebude dána možnost provést ani plošné bombardování z velikých výšek. Otázka rušení naváděcích systémů nepřátelských prostředků vzdušného napadení není dosud plně ujasněna ani řešena, ačkoli systémy navedení, signální, po paprsku i programové, jsou dobře známy. Účinnost rušení by měla být zaměřena alespoň na možnost vychýlit řízenou střelu z daného směru a dovést ji do jiného prostoru, kde by svým výbuchem nezpůsobila tak citelné ztráty jako v cíli, kam měla být navedena.

Třetím druhem jsou prostředky k rychlému uvědomování vojsk provádějících aktivní protivzdušnou obranu o polohách nepřátelských vzdušných cílů.

Hlavní charakteristikou těchto prostředků by měla být co nejmenší ztráta času, tak drahocenného v boji se vzdušným protivníkem, a vzhledem k tomu zpoautoomatisování až úplná automatisace zjišťování, vedení a uvědomování. V tomto směru zůstali naši technici ještě mnoho dlužní podmínkám účinné protivzdušné obrany.

Hlavní parametry poslední uvedené skupiny prostředků protivzdušné obrany jsou dány požadavky převážně střelecko-technickými. Velitelům palebných prostředků všech druhů musí být dána možnost bezpečně rozpoznat nepřátelský prostředek vzdušného napadení, účinně a rychle s minimálními časovými ztrátami navést palebné prostředky na cíl ať jednotlivě nebo centralisovaně. Centralisované navedení palebných prostředků na cíl bude vyžadovat automatické navigační zařízení s kapacitou asi do 20 baterií nebo odpalovacích zařízení. Bezpečné rozpoznání vlastního stíhače by mělo být řešeno barevně, aby byla umožněna rychlá informace o situaci ve vzduchu.

Pod tímto zorným polem je nutno vidět asi budoucí systém protivzdušné obrany. Je pochopitelné, že bude-li na protivzdušné obraně vyžadováno splnění všech úkolů, které jí takto budou dány, že bude muset být s největší pravděpodobností přikročeno k některým organizačním změnám v dosavadních strukturách štábů, značně zjednodušeno velení a řízení protivzdušné obrany a odbouráním vysokých časových ztrát vysoko kvalitněna protivzdušná obrana. Proč především mluvím o nutnosti vymýtit časové ztráty? To proto, že čas je z hlediska účinnosti protivzdušné obrany právě tak strašný nepřítel vojsk jako zbraně hromadného ničení. Pro dokreslení: letoun letící rychlostí 1 M, tj. rychlostí zvuku asi 1200 km/hod., uletí za 1 minutu 20 km. Doba jedné minuty v rozhodování odpovědných orgánů řídících protivzdušnou obranu je sama o sobě jen zlomkem času, který nutně potřebují palebné prostředky na vyhledání cíle, propočet bodu střetnutí, navedení na cíl, odpálení a konečně doba, potřebná k letu střely do bodu střetnutí. Jak je z toho vidět, v rozhodování odpovědných orgánů za protivzdušnou obranu není možno ztrácet minuty, ale ani vteřiny. Proto organizace velení palebným prostředkům protivzdušné obrany musí být co nejjednodušší, aby ve své podstatě byla co nejkratší.

Aby bylo možno správně zdůvodnit uvedená tvrzení, pokládám za prospěšné srovnat dosavadní organizaci velení prostředkům protivzdušné obrany s jednou z možných organizací, jak je dále rozvedena. Podíváme-li se dnes na situaci velení prostředkům protivzdušné obrany, děje se tak prakticky po čtyřech liniích:

- po linii náčelníka protivzdušné obrany, který přímo velí prostředkům uvědomování a radiotechnického rušení,
- po linii náčelníka operačního oddělení, jehož příslušník zpracovává plán radiotechnických opatření, v kterém plánuje i použití protiradiolokačních prostředků náčelníka protivzdušné obrany,
- po linii velitele dělostřelectva, který prostřednictvím svého zástupce pro protiletadlové dělostřelectvo řídí bojovou činnost palebných prostředků protiletadlového dělostřelectva,
- po linii letectva, které si stále ponechává v rukou přímé řízení stíhacího letectva, i když toto letectvo působí v pásmech pozemní armády.

Z tohoto nesourodného velení prostředkům protivzdušné obrany zákonitě vyplývají dva základní poznatky:

a) že za tohoto stavu nemůže být prostředků protivzdušné obrany plně ekonomicky využito a že musí bezpodmínečně docházet mezi hlavními představiteli k velmi pracné součinnosti, má-li se dosáhnout alespoň z valné části požadované účinnosti prostředků protivzdušné obrany;

b) že tento stav nemůže vzhledem k rychlému vývoji prostředků vzduš-

ného napadení mít trvalý ráz a že proto dříve nebo později bude muset nevyhnutelně dojít k radikální úpravě otázky jednotného velení a pravděpodobně i vytvoření samostatného vojska protivzdušné obrany bojujících armád.

Otázka jednotného velení byla v posledních dvou letech velmi často diskutována a je vcelku uznávána jako správná. Pro její opodstatnění bych ji chtěl dokreslit jen tímto výhledovým obrazem:

Nová struktura armády, vybavené moderními bojovými prostředky, měla by zahrnovat, jak jsem uvedl, nejen palebné aktivní prostředky protivzdušné obrany, ale též mnoho technických účinných prostředků, o jejichž hospodárném využití bude muset rozhodnout a veliteli armády podat zprávu jeden jediný odpovědný funkcionář. V průběhu boje bude muset tento funkcionář a jeho štáb na podkladě bezpečného přehledu o celkové vzdušné situaci jednoznačně rozhodovat, zda proti rychle se přibližujícím nepřátelským cílům zasáhnou palebné prostředky protivzdušné obrany, a když, které z nich, či rušící prostředky nebo stíhací letectvo. Zásah všech prostředků současně nebo jejich převážné většiny mohl by mít za následek buď způsobení vlastních ztrát, např. stíhacímu letectvu, nebo předčasné opotřebování a vyčerpání prostředků protivzdušné obrany, které by pak v rozhodujících fázích operace nemohly odpovědně plnit dané úkoly. V souvislosti s řešením otázky jednotného velení prostředkům protivzdušné obrany jde ruku v ruce nutnost řešit další dvě otázky, které jsou s první přímo spjaty. Jsou to otázky

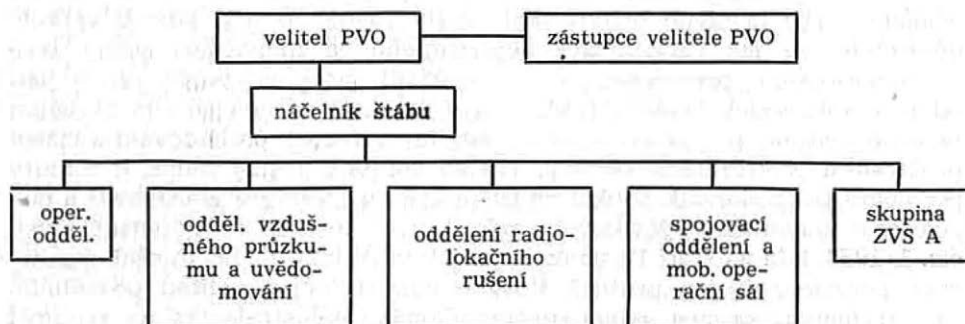
- podřízenosti orgánů jednotného velení prostředkům protivzdušné obrany a
- stanovení odbornosti řídicích orgánů jednotného velení prostředkům protivzdušné obrany.

Na tyto dvě otázky možno mít v podstatě zásadní rozdílné názory.

Hlavní směr řešení otázky podřízenosti orgánů jednotného velení prostředkům protivzdušné obrany je nesen po dvou liniích, a to po linii přímé podřízenosti veliteli armády a po linii podřízenosti veliteli armády prostřednictvím velitele dělostřelectva. První linie přímé podřízenosti veliteli armády zabezpečuje mu přímou informovanost o stavu a účinnosti nejdůležitějšího prvku bojového a operačního zabezpečení, umožňuje rychlé rozhodování a velení a právním podkladem jednoznačně přenáší odpovědnost za široké a efektivní využití všech prostředků protivzdušné obrany na jediného funkcionáře. Druhá linie naproti tomu prodlužuje veliteli armády cestu přímého ovlivňování protivzdušné obrany, odvádí velitele dělostřelectva jak funkcionáře odpovědného za mohutnost palby jako nejdůležitějšího prostředku k zabezpečení pohybu vojsk na bojišti od jeho základních funkčních úkolů a v mnoha směrech ho činí závislým na jeho zástupci pro protivzdušnou obranu ve věcech rozhodování a řízení prostředků protivzdušné obrany. Vcelku správný postoj zaujal k tomuto problému podplukovník Šoukal ve svém článku „Některé zkušenosti a poznatky z uplynulého výcvikového roku“, uveřejněném ve Vojenské mysli čís. 1/1958, kde ve stati IV poukazuje, jak prakticky již při dnešní organizaci, podřízenosti jen protiletadlového dělostřelectva veliteli pozemního dělostřelectva, spočívá velení protiletadlového dělostřelectva na zástupci

velitele dělostřelectva pro protiletadlové dělostřelectvo. A podřídit veliteli pozemního dělostřelectva orgány jednotného velení prostředkům protivzdušné obrany by prakticky znamenalo podřídit mu kromě protiletadlového dělostřelectva a protiletadlových řízených střel i prostředky radiolokačního průzkumu, prostředky rušení navigačních a bombardovacích systémů a konečně i stíhací letectvo. Mimo to by tato linie znamenala vytvořit ve štábu velitele dělostřelectva tři samostatně a odlišně pracující složky — štáby, a to štáb pozemního dělostřelectva, štáb protivzdušné obrany a štáb dělostřeleckého vyzbrojování. Na podkladě značné odlišnosti práce jednotlivých štábů by pak velitel dělostřelectva již pravděpodobně nemohl být přímým orgánem velení, plně odpovídajícím za účinnost podřízených vojsk. Další nevýhodou této linie by bylo roztržštění technických prostředků velení, poněvadž jak velení pozemnímu dělostřelectvu, tak i velení prostředkům protivzdušné obrany bude vyžadovat mít naprosto nezávislé spojovací síť, kde zvláště na síť velení prostředkům protivzdušné obrany bude položen důraz co nejvyššího vymýcení časových ztrát. Z toho tedy vyplývá, že používání jednotné společné sítě, jako je tomu dosud, nebude v budoucnu myslitelné. Konečně tato linie nese s sebou nezbytně i nebezpečí nést velitelem dělostřelectva zákonnou a právní odpovědnost za následky nesplnění úkolu jiným funkcionářem. Jinak řečeno, z jakého důvodu by měl velitel dělostřelectva mít zákonnou odpovědnost za nesplnění úkolu, jestliže by jeho zástupce pro protivzdušnou obranu z jakéhokoliv důvodu učinil buď chybné nebo pozdní rozhodnutí a úkol protivzdušné obrany by zůstal se všemi svými následky nesplněn? Tímto advokátským názorem, který snad vyvolá úsměv na tvářích čtenářů, chci jen dokumentovat pojem právní a zákonné odpovědnosti za činnost přímo podřízených složek.

Vyčíslením těchto skutečností bych chtěl současně ukázat, jak by asi v budoucnosti mělo být na stupni armády organizováno řízení orgánů protivzdušné obrany. Vzhledem k tomu, že řízení bojové činnosti prostředků protivzdušné obrany na válčišti bude nepřetržitě, že prostředky protivzdušné obrany musí být v pohotovosti ve všech obdobích činnosti armády, tj. jak v prostorech soustředění, tak i při přesunech, přeskupování i v období příprav toho nebo onoho druhu operace, jeví se z hlediska zabezpečení nepřetržitosti velení nutným některé důležité řídicí funkce v organizační složce protivzdušné obrany zdvojit. Nejvýhodnější strukturou složky protivzdušné obrany armády se jeví tato:

Na první pohled se zdá navrhovaná organizace příliš široká, ale při hlubším rozboru jasně vyvstane nutnost mít zvláště u vedoucích funkcionářů zdvojené funkce, a to z hlediska požadavku zabezpečení nepřetržitosti velení. Vždyť zatím co se budou svazky armády soustřeďovat, budou již prostředky protivzdušné obrany uvedeny aktivně v činnost, a bude jim nutno velet i při současném průběhu jiné organizačně plánovací činnosti. Stanoví-li velitel PVO bude muset být neustále obsazeno jednou bojovou směnou, které bude muset velet jeden z odpovědných funkcionářů, buď sám velitel nebo jeho zástupce, nebo náčelník štábu protivzdušné obrany. Velící funkcionář bojové směny bude muset vždy odpovědně rozhodnout, který z aktivovaných prostředků protivzdušné obrany zasáhne proti nepřátelskému vzdušnému cíli, a to na podkladě bezpodmínečné a hluboké znalosti technických vlastností podřízených prostředků a z hlediska jejich nejúčelnějšího využití. Ponechání rozhodnutí o možnosti zásahu velitelům prostředků protivzdušné obrany na podkladě i sebelépe sladěného plánu součinnosti by nemuselo vždy znamenat jejich neekonomičtější využití, poněvadž konečně žádný plán nemůže být tak dokonalý, aby zahrnoval všechny alternativy součinnosti, a i kdyby se takový plán zpracoval, nemohl by pro svou obsáhlost již předem poskytovat záruku úspěchu.

V souvislosti s touto otázkou chtěl bych vyslovit svoje stanovisko i k další ožehavé otázce, který funkcionář a jaké vojenské odbornosti by měl stát v čele orgánů sloučeného jednotného velení prostředkům protivzdušné obrany. Opět se rýsují dvě linie, které jsou charakterisovány asi takto:

- První linie: vzhledem k tomu, že protivzdušná obrana je pojem vševojskový a že musí být uskutečňována všemi druhy vojsk, měl by prostředkům protivzdušné obrany velet vševojskový důstojník.
- Druhá linie vychází ze zásady, že vedoucí funkcionář musí bezpodmínečně ovládat techniku všech podřízených prostředků protivzdušné obrany, v nichž prakticky základ tvoří protiletadlové dělostřelectvo a radiolokátory, a že tedy by vedoucím funkcionářem měl být důstojník protiletadlového dělostřelectva.

Již v předchozích odstavcích jsem se jasně snažil osvětlit úkoly a činnost řídicích orgánů protivzdušné obrany, a proto se domnívám, že by již nebylo vhodné rozvádět dále výhody a nevýhody jednotlivých linií, zvláště přihlédneme-li k tomu faktu, že vojska protivzdušné obrany musí získat svou vysokou morálku a bojeschopnost tvrdým výcvikem již v míru a že tento výcvik musí být řízen svrchované odpovědným a technicky vyspělým funkcionářem.

Aby mohlo být v budoucnu organisováno skutečně jednotné velení prostředkům protivzdušné obrany, je nutné již dnes se podrobně zabývat otázkou podřízenosti stíhacího letectva jako složky, která ještě i v blízké budoucnosti bude jednou z rozhodujících složek prostředků protivzdušné obrany. Dnešní stav podřízenosti stíhacího letectva a plné disposiční právo se vzlety stíhacího letectva veliteli letecké armády nedává v budoucnu v rámci organizace jednotného velení prostředkům protivzdušné obrany veliteli pozemní armády možnost účinně sladit všechny prostředky protivzdušné obrany a ekonomicky jich využít. V rámci součinnosti na různých stupních velení bude dohovor o použití stíhacího letectva vždy znamenat

při jeho okamžitém použití určité časové ztráty, které by mnohdy mohly mít za následek i neplnění úkolu. Jevilo by se proto nejvýhodnější alespoň při určitých druzích operace vyjmout stíhací letectvo z podřízenosti velitele letecké armády a dát je do operační podřízenosti veliteli pozemní armády. V krajním případě se jeví jako přímá nutnost v budoucnosti alespoň vyčlenit určitou část vzletů stíhacího letectva, plnicích úkolů ve prospěch pozemní armády, a dát dispoziční právo těmito vzlety veliteli pozemní armády k hospodárnému sladení činnosti prostředků protivzdušné obrany v rámci armády. Z moderně vybaveného řídicího stanoviště velitele protivzdušné obrany armády musí pak být dány podmínky i k přímému řízení potřebné činnosti stíhacího letectva. Tuto možnost podle dosavadních zkušeností zatím nezajišťuje ani nyní operační skupina letecké armády, která je včleňována ke štábu pozemní armády při plánování a provádění toho nebo onoho druhu operace.

V novém názoru na organizaci velení prostředkům protivzdušné obrany není možno nevěšmout si otázky nejzákladnějšího prvku protivzdušné obrany, tj. otázky průzkumu vzdušného prostoru a uvědomování o polohách vzdušných cílů. Právě tak jako velitel pozemní armády ke svému správnému rozhodnutí musí nutně mít reálné údaje svého průzkumu, tak pro správné rozhodování v otázkách zákroků proti prostředkům nepřátelského vzdušného napadení musí být správně organisován i průzkum vzdušného prostoru. I tu se jeví v současné době obdobná situace jako u orgánů velení. Za nynější situace provádějí průzkum vzdušného prostoru z hlediska zachycení poloh nepřátelských cílů radiotechnické prostředky PVO vojsk i PVOS.

Vyjdeme-li ze základního úkolu, který mají tyto prostředky plnit, totiž stanovit přesnou polohu nepřátelského cíle a umožnit navedení vlastních prostředků protivzdušné obrany, vidíme, že takto organisovaný a prováděný průzkum vzdušného prostoru je roztržštěn, ztěžuje se jeho účelné využití a hlavně značně se prodlužuje doba nutná k předávání cílů aktivním prostředkům protivzdušné obrany vojsk. Podstatné zlepšení by přinesl jednotně organisovaný systém průzkumu vzdušného prostoru v rámci frontu. Bylo by jistě velmi prospěšné podrobně prozkoumat již existující návrhy, které podstatně zjednodušují celou organizaci vzdušného průzkumu, dávají reálné podklady k provedení rychlého zásahu proti nepřátelským cílům, a hlavně šetří drahocenný čas. Je pochopitelné, že se nová organisace vzdušného průzkumu neobejde bez technického zlepšení, a tu se jeví nutnost plně uvažovat o automatisaci uvědomování o polohách vzdušných cílů s kapacitou 20 až 30 cílů za 1 minutu.

Otázka uvědomování je sama o sobě zvláštní kapitola, kterou je možno v podstatě rozdělit na dvě části:

- uvědomování pro prostředky protivzdušné obrany,
- uvědomování pro bojující vojska.

Oba způsoby uvědomování jsou podstatně rozdílné. Uvědomování pro prostředky protivzdušné obrany musí dát přesné údaje o poloze cíle, aby mohly být připraveny podklady pro navedení prostředků protivzdušné obrany, které budou uvedený cíl ničit. To znamená, že tento způsob uvědomování musí dávat přesné souřadnice cíle s co nejmenší časovou ztrátou, aby mohly být včas uvedeny v činnost řídicí nebo naváděcí přístroje

aktivních prostředků protivzdušné obrany. Nejvýhodnější se po této stránce jeví dosavadní způsob uvědomování pomocí systému hlásné služby protivzdušné obrany, avšak pro zkrácení času bylo by žádoucí organisovat jednotný radiolokační průzkumný systém v rámci frontu s možností jeho využití až do útvarů provádějících aktivní protivzdušnou obranu.

Uvědomování pro potřebu bojujících vojsk má naproti tomu odlišný ráz. Dosavadní způsob byl stejný jako uvědomování pro aktivní prostředky protivzdušné obrany, jenže se na stupni armády k němu připojovala výstraha v otevřené řeči pro některé armádní jednotky a postupně podle vývinu boje otvíraly vševojskové svazky otevřenou výstrahu pro svoje podřízené útvary. Tento způsob se projevuje jako značně zdlouhavý, vyžaduje mnoho lidí a práce.

Ve srovnání s možnostmi moderní techniky vzdušného napadení nepřitele se zdá tento způsob uvědomování již zastaralý, zdlouhavý a nedává ani na podkladech nejpriznivějších časových kalkulací reálné možnosti včasného plnění úkolu rychlého a spolehlivého uvědomování. Naskytá se tu proto otázka, zda by nebylo účelné zjednodušit složitost uvědomování např. tak, že by armádní hlásná služba vysílala otevřenou výstrahu pro všechny bojující složky armády, ba dokonce že by tuto činnost v některých fázích bojové činnosti mohla plnit i frontová hlásná služba. Domnívám se, že by se tím podstatně zjednodušilo uvědomování vojsk a že by se tím značně zmenšily počty nutného personálu na vševojskových divisích a útvech. K tomu by ještě tento způsob uvědomování měl i tu výhodu, že by se včas mohly připravit k plnění úkolů i malorážní protiletadlové prostředky motostřeleckých a tankových pluků, pro které by vlastně tato otevřená výstraha měla být především určena a které by prakticky přímým jejím odposlechem dostávaly reálné podklady pro visuální vyhledávání cílů a včasné zahájení palby. Je možná námitka, že by množství vysílaných cílů v rámci armády způsobilo na stupni divise nebo útvaru značný chaos v přehledu o vzdušné situaci. Tomu by bylo nutno zabránit tak, že by na nižších stupních byly zakreslovány polohy cílů a vynášeny směry jejich letů jen v tom případě, kdy by vešly do určitého okruhu, který pro přehlednost je možno nazvat např. „bezpečnostním“ a z kterého by bylo možno brát v úvahu možnost napadení svazku nebo útvaru nepřátelským vzdušným prostředkem. Na tomto podkladě by pak odpovědný funkcionář jen v ojedinelých případech vylašoval signály určující provést to nebo ono opatření v rámci protivzdušné obrany. Úmyslně se vyhýbám pojmem „letecké nebo vzdušné nebezpečí, poplach apod.“, poněvadž vlastně letecká činnost na bojišti až na nepatrné výjimky bude pravděpodobně nepřetržitá, a právě tak nechci používat termínu „atomový poplach“, poněvadž podle mého názoru bude reálně možno vylašovat tento druh poplachu jen v některých oblastech až po provedení shozu a výbuchu atomové pumy. Bude pravděpodobně také nutno uvažovat o nových signálech, které by znamenaly uvedení aktivních prostředků protivzdušné obrany do zvýšené bojové pohotovosti k přímé přípravě plnění palebných úkolů.

Závěrem svého článku, který by snad i oprávněně mohl být nazván v některých svých částech utopickým, chtěl bych dodat:

To, co ještě v nedaleké minulosti bylo považováno za nemožné, stalo se již dnes skutečností, která otvírá nová pole působnosti hlavně moderní

technice. Atomová energie, kybernetika, umělé družice, polovodiče a všechny ty ostatní moderní divy světa, které všechny mají vztah k možnostem vedení budoucí války, dávají předpoklad, že protivzdušná obrana vojsk nebude již v budoucnosti tou popelkou, jakou je dosud, ale že zavedením moderních prostředků při současné reorganizaci jejího řízení bude vy-
zdvížena na odpovídající stupeň důležitosti, aby mohla poskytnout reálné zabezpečení všem ostatním druhům vojsk. A tomuto požadavku se budou muset pravděpodobně podřídit všechny otázky souvisící i s její reorgani-
sací.